

VARGONININKŲ ŽINIOS Nr. 3

2010 m. birželis

Gerb. vargonininkai ir vargonų meno mylėtojai, Džiaugiamės, galėdami pristatyti jau trečiąjį "Vargonininkų žinių" numerį, kuriame rasite įdomių, vertingų ir aktualių straipsnių bei medžiagos. Šiame numeryje Jūsų dėmesiui siūlome atsiliepinimus apie neseniai įvykusį J.Naujaliao jaunųjų vargonininkų konkursą, kuriame yra pateikiamos keturios skirtingos nuomonės apie tą patį renginį. Taip pat norintys išmokti vargonuoti galės pasinaudoti jau trečiaja liturginio vargonavimo pamoka. Šiame numeryje skaitykite ir straipsnio "Pažinkite Instrumentų Karalių" trečiąją, paskutinę dalį. Čia taip pat tęsiame ir straipsnį apie vamzdinių vargonų įsigijimą. Skiltyje "Mūsų vargonai" pasimėgaukime išsamiau Kauno Katedros J.Radavičiaus vargonų aprašymu.

Mes iš tikrųjų labai džiaugiamės, kad šis leidinys yra vis plačiau skaitomas. Naudodamasis proga, norėčiau paraginti Jus visus tapti ne tik aktyviais skaitytojais, bet ir bendraautoriais ir siųsti informaciją apie įvyksiančius ar jau įvykusius vargonų ir bažnytinės muzikos renginius, anonsus, rašyti koncertų ir renginių recenzijas bei kitokius straipsnius vargonų ir bažnytinės muzikos tematika. Malonūs skaitytojai, labai prašome Jūsų siųsti mums visus su šia tematika susijusius klausimus, į kuriuos mėgintume atsakyti kituose numeriuose.

Malonaus skaitymo ir studijavimo!
Vidas Pinkevičius,
NVA prezidentas

PAŽINKITE INSTRUMENTŲ KARALIŲ (III)

Vidas Pinkevičius

(pabaiga, pradžia NVA naujienos Nr. 1, „Vargonininkų žinios“ Nr. 2)

Aptarę įvairius vargonų mechanikos ypatumus, pereikime prie registrų. Vargonų registrai būna keturių rūšių: principalai, fleitos, styginiai ir liežuveliniai.

Pirmiausiai aptarkime 8° (skaityti – aštuonių pėdų) principalą. Beje, vamzdžių ilgis vargonuose matuojamas pėdomis, o viena pėda yra maždaug 30 cm. Tai reiškia, kad 8° principalo žemiausias vamzdis C bus apie 2 m 40 cm aukščio. 8° registro aukštis atitinka fortepijonu išgaunamo garso aukštumą. Tačiau registrų būna įvairių pėdų: 32, 16, 8, 4, 2, 1, ir kitų. Vargonų registro garsas, priklausomai nuo to, kelių pėdų jis yra, gali skambėti viena, dvejomis ar net trejomis oktavomis aukščiau ar žemiau negu, kad parašyta natose. Štai, kodėl vargonai yra tituluojami „Muzikos instrumentų karaliumi“, nes tokių galimybių neturi nei vienas kitas instrumentas. Su vargonų galimybėmis gali susilyginti nebent simfoninis orkestras, tačiau reikia neužmiršti, kad orkestre groja daugybė žmonių, o vargonininkas tai gali padaryti pats vienas. Taigi sugrįžkime prie principalo. Tai yra pagrindinis vargonų registras. Įvairių pėdų principalus tradiciškai matome vargonų prospekte, t.y. išorėje matomi vamzdžiai. Principalo tembras yra tvirtas ir aiškus. Principalai dažniausiai yra pagaminti iš metalo (švino ir alavo lydinio). Nuotraukoje kairėje matosi šv. Jonų bažnyčios vargonų prospekto principalų vamzdžiai. Atkreipkite dėmesį, kad prospektiniai vamzdžiai dažniausiai spindi ryškiau negu viduje esantys. Taip yra dėl to, kad išorėje matomi vamzdžiai turi daugiau alavo – net 70 procentų ir tik 30 procentų švino.

Ne paslaptis, kad vargonais galima groti ir kojomis pedaline klaviatūra. Vieni kūriniai turi mažiau virtuoziską pedalų partiją, o kiti – daugiau. Jausmas, grojant virtuoziską pedalų partiją prilįgsta jausmui šokant. Taigi, kam patinka šokti, tam turėtų patikti ir groti pedalais. Nuotraukoje kairėje matosi šv. Jonų bažnyčios vargonų pedaline klaviatūra.

Kita registų rūšis yra fleitos. Fleitos gali būti ir metalinės ir medinės, o jų tembras yra apvalus, šiltas, švelnus ir panašus į tikros fleitos skambesį. Nuotraukoje dešinėje matosi šv. Jonų bažnyčios vargonų medinės fleitos fragmentai.

Trečioji registų rūšis yra styginiai (vok. štraicheriai). Tai yra tyliai skambantys siauri metaliniai arba mediniai vamzdžiai, kurių tembras iš tiesų primena styginio instrumento skambesį, panašų į zyzimą. Styginiais registras, kaip ir fleitomis paprastai yra grojami lyrinio charakterio kūriniai. Kairėje matosi šv. Jonų bažnyčios vargonų metaliniai štraicherių vamzdžių fragmentai.

Ketvirtoji, ypatinga registų rūšis, yra liežuvėliniai registrai, nes jie savo sandara yra nepanašūs nei į principalus, nei į fleitas ar styginius. Jie turi liežuvėlį, t.y. ploną metalinę plokštelę, panašiai, kaip lūpinėje armonikėlėje, akordeone arba fisharmonijoje. Orui patekus į vamzdį, liežuvėlis pradeda vibruoti ir taip atsiranda garsas. Skambesys yra sustiprinamas mediniu arba metaliniu rezonatoriumi. Tokio registro garsas yra panašus į pučiamųjų instrumentų (obojaus, klarneto, trimito, trombono, fagoto ir kitų) išgaunamą garsą. Liežuvėliniai registrai gali skambėti ir pakankamai tyliai, bet būna ir labai garsių registų. Nuotraukoje apačioje matosi VU Šv. Jonų bažnyčios vargonų liežuvėliniai vamzdžių fragmentai.

Šv. Jonų bažnyčios vargonų trečiajame manuale yra Vox Humana registras. Vox Humana (lot. žmogaus balsas) yra ypatingas liežuvėlinis registras, turintis nedidelius grybo formos rezonatorius ir savo skambesiu iš tikro primenantis žmogaus balsą, o dar tiksliau – chorą. Skambant šiam balsui, gerai įsiklausius galima išgirsti garsus, panašius į įvairius balsius - a, e, i, o ir u.

Įdomus registras yra Cornetas. Tai yra sudėtinis registras, susidedantis iš penkių įvairaus aukštumo fleitų, kurios skamba gana panašiai į solinį pučiamąjį instrumentą kornetą. Dešinėje pusėje matome šv. Jonų bažnyčios vargonų Corneto registro fragmentą.

Ypatingas registras yra akustinis būgnas. Jį sudaro du dideli panašaus aukščio vamzdžiai, stovintys vienas greta kito. Kai jie skamba kartu, susidaro vibracija, gana panaši į tikrų timpanų dundėjimą. Nuotraukoje kairėje matosi Šv. Jonų bažnyčios vargonų akustinio būgno registras.

Nesunku suvokti, kodėl vargonai yra vadinami „Muzikos instrumentų karaliumi“. Šiam instrumentui nei dydžiu nei sudėtingumu neprilygsta joks kitas instrumentas. Iki pat Naujųjų amžių vargonai buvo laikomi technikos stebuklu, kuriam prilygti galėjo tik mechaninis laikrodis.

JUOZO NAUJALIO JAUNŪJŲ VARGONININKŲ KONKURSUI PASIBAIGUS

2010 metų kovo 17-18 dienomis Vilniuje buvo surengtas IV-asis J. Naujaliao jaunųjų vargonininkų konkursas. Konkurse varžėsi 10 dalyvių – Lietuvos muzikos ir teatro akademijos bei Vilniaus konservatorijos studentų. Žiuri nariai – lietuvių vargonininkai D. Jatautaitė, G. Kviklys, V. Survilaitė, B. Vasiliauskas, vadovaujami Poznanės (Lenkija) muzikos akademijos profesoriaus S. Kaminskio, konkurso laureatų vardus skyrė LMTA studentams Karolinai Juodelytei (I vieta, doc. G. Kviklio klasė), Rimvydui Mitkui (II vieta, doc. V. Survilaitės klasė) ir Robertui Lamsodžiui (III vieta, doc. G. Kviklio klasė).

Konkursinėse erdvėse – LMTA J. Karoso salėje (I turas) ir Nacionalinės Filharmonijos didžiojoje salėje (II turas) – tebuvo vos 10-15 besidominčių, tad lieka konstatuoti, kad tokio pobūdžio edukaciniai vargonų muzikos renginiai kol kas bent kiek svarbūs nebent saujelei profesionalų. Gal tam „pasitarnavo“ minimali konkurso reklama, gal savo indelį čia įnešė ir bendras sumenkęs domėjimasis akademinės muzikos reikalais.

Skaitytojams siūlome LMTA docentės Virginijos Survilaitės ir Vilniaus Arkikatedros bazilikos vargonininko Bernardo Vasiliausko, dalyvavusių konkurso vertinimo komisijos darbe, bei didelę konkursinę ir studijų Europoje patirtį turinčios jaunosios kartos vargonininkės Dovilės Savickaitės ir kelių tarptautinių konkursų laureato, vargonininko ir klavesinininko Balio Vaitkaus mintis, išsakytas pasibaigus J. Naujaliao konkursui.

Bernardas Vasiliauskas

Nesu konkursų šalininkas. Manau, kad muzika neturėtų būti varžybų objektu ar įrankiu. Bet šiais laikais nėra kitos sistemos, kuri leistų visuomenei pristatyti jaunus ir talentingus atlikėjus. Muzikinės organizacijos, kurios gali ir privalo tuo užsiimti, neturi laiko tokiems „niekams“.

O dabar apie konkursą. Pagrindinis įspūdis – turime talentingų ir perspektyvių vargonininkų. Jie pajėgūs įveikti aukščiausias vargonų repertuaro viršukalnes. Daugelis iš jų puikiai valdo instrumentą ir tai leidžia jiems ne tik atskleisti klausytojui kūrinio autoriaus sumanymą, bet ir parodyti savo vidinį pasaulį, savo požiūrį į kūrinį, į muziką. Tai pasakytina ir apie tuos, kurie dėl vienos ar kitos priežasties nenuskynė laurų. Tikiuosi, kad jiems pakaks jėgų dar atkakliau siekti meistriskumo aukštumų. Konkursas parodė, kad lietuviškoji vargonų mokykla formuoja savo veidą ir įsilieja į Europos vargonininkų šeimą kaip lygiateisis narys. Džiugu, kad mūsų atlikėjai turi galimybę plačiai pasidairyti po „vargoniškąjį“ pasaulį, dalyvauti seminaruose, kursuose, susipažinti su įvairių šalių mokyklomis (deja, tų galimybių neturėjo mano karta), ir tai turėjo įtakos J. Naujalio konkurso lygiui. Konkurso dalyviams norėčiau palinkėti nesustoti pasiektame taške. Darbas ir troškimas gyventi muzikai ir muzikoje – tai yra svarbiausia. Tikiuosi, kad J. Naujalio konkursas paskatins dalyvius (ir nedalyvavusius vargonininkus) eiti šiuo nelengvu, bet vieninteliu keliu.

Dovilė Savickaitė

Turint omeny, kad J. Naujalio konkursas skirtas studentams, tai itin aukšto meninio lygio ar ko nors be galo stulbinančio tikėtis gal ir nebuvo verta, juolab, kad daugeliui tai – pirmasis konkursas.

Iš visų girdėtų grojančiųjų muzikalumu ir menine branda, o taip pat ir programos pasirinkimu išsiskyrė Karolina Juodelytė. Pirmame ture ypač įtikinamai skambėjo romantinė jos repertuaro dalis. Įdomi, išieškota registruotė, atliepanti tiek kūrinio charakterį, tiek ir instrumento galimybes: Karolina viena iš nedaugelio, o gal ir vienintelė, naudojosi romantinei muzikai taip reikalingu žaliuzių įtaisais (Schweller). Nors jaunos atlikėjos interpretacijoje ieškoti priešmirtinės kompozitoriaus brandos gal būtų ir kiek naivoka, jos atliekamas C. Francko II-is choralas h–moll pasižymėjo vientisumu. Tiesa, choralo sukauptumas ir rimitis buvo iškeisti į gana greitą tempą ir kartais paviršutiniškus bei linksmus pasažus, bet bendram kūrinio dramatiškumui tai daug įtakos neturėjo. Labai muzikaliai ir įtikinančiai suskambo ir J. Naujalio Malda.

Vargonai vis gi yra ypatingas instrumentas. Vien gerų norų juo groti neužtenka, reikia ir daug žinių, kaip tuos norus paversti realybe. Pastebėjau, kad jauniems atlikėjams dar labai trūksta glaudaus instrumento ir erdvės aplink jį pojūčio, jau nekalbant apie artikuliacines įmantrybes. Bendras įspūdis po dažno atlikėjo pasirodymo liko toks: saugus ir atsargus grojimas, o to kaina – statiškumas, muzikinio kvėpavimo nebuvimas. Be to, daug kam vis dar nepavyksta įsidėmėti, kad sujungus visus, kiek tik įmanoma, registrus ne tik kenčia skambesio kokybė – kai kada vargonai net ima dusti, o ir rankos nebepajėgia „išvežti“ tokio krūvio. Taip irgi buvo...

Dažnam pristigo minties vedimo bei frazavimo, atrastų ir įsisąmonintų svarbių muzikinių elementų. Tempų nelaikymas, registruotės nepagrįstumas taip pat nepadėjo interpretacijai. Rankose (manualuose) teko išgirsti daug neartikuluoto grojimo. Panašu, kitoks, sąmoningas Baroko artikuliacijos suvokimas mūsų studentams iš viso nebūdingas – teks, matyt, tai priskirti lietuviškai vargonavimo mokyklai... Pastebėjau ir kitą keistą reiškinį: dauguma studentų itin daug groja viena koja. Kairė koja – kairei pusei iki vidurio, o dešinė – aukštesniajam registrai. Žinoma, tokia grojimo pedalais mokykla, dar vadinama prancūziškąja, irgi egzistuoja, tačiau kažin, ar ji turi daugiau minusų, ar daugiau plusų: pirma, sunkiau yra frazuoti ir artikuluoti, o antra – viską sukontroliuoti bei groti stabiliai. Dėl šios priežasties daugumos konkurso dalyvių ilgosios pedalų gaidos buvo tiesiog ilgos, o trumposios – tokios trumpos žemoje tesitūroje, kad vargiai besigirdėdavo.

Kalbant apie technines romantinės programos dalies detales, reiktų atkreipti dėmesį į tai, kad per mažai dėmesio, sakytum, tarsi pro pirštus žiūrima į štrichą *legato*. Ši pastaba, kaip bebūtų

keista, tinka absoliučiai visiems dalyvavusiems konkurse – gal ir tai jau tapo išskirtiniu mūsų lietuviškosios vargonavimo mokyklos bruožu?!

Visų konkursų tikslai yra panašūs: kaip įmanoma geriau pasiruošti, patikrinti savo jėgas, susitvarkyti su sceniniu jauduliu. Taip pat labai svarbus dalykas – išmokti groti esant stresinei situacijai, susikaupti grojimui *čia ir dabar*, būtent šią dieną, šią minutę, nesvarbu, kaip jautiesi, kas atsitiko. Norint tapti tikru atlikėju, tai yra labai svarbu. Edukacinio (pedagoginio) tikslo ypatingai neišskirčiau, nors šiame konkurse jis, matyt, buvo esminis. Įdomu, kad visi J. Naujalio konkurso I-ojo turo dalyviai pateko ir į antrąjį turą Filharmonijoje! Tačiau tikruose konkursuose taip nebūna, kad visi dalyvaujantys yra vienodai geri. Tik per egzaminą visi gauna panašius pažymius, o konkurse nugalėtojas – tik vienas. Galimybė rimtai pasigalynėti turėtų skatinti studentus labiau pasitempti: juk kiekvienas nori būti tuo – geriausiu.

Balys Vaitkus

Kai konkurso rezultatai aiškūs, nelengva kalbėti apie tai, ką pavyko išgirsti, ir tarsi „apeiti“ garbiosios komisijos jau padarytas išvadas. Be abejo, galima bandyti įvardinti bendras tendencijas ir kryptis, kur link suka šiuolaikinė mūsų vargonų mokykla...

Tai, ką girdėjome kovo 17-18 dienomis – tėra dvi mokymo įstaigas atstovaujantis „žiedas“. Jei greta klausytumėm ir grojimo tų lietuvių, kurie studijuoja Austrijos, Vokietijos ar Skandinavijos aukštosiose mokyklose, matytumėm jau visai kitą vaizdą. Tik tuomet vargu ar begalėtumėm tai pavadinti lietuviška vargonų mokykla – jauni vargonininkai, šiuo metu tęsiantys studijas Vakarų Europoje, vargonų specialybės LMTA arba išvis nestudijavo, arba savo studijų nebaigė. Kodėl jie nesudalyvavo J. Naujalio konkurse, kuris, pasak rengėjų, buvo atviras visiems besimokantiems? Sunku pasakyti. Gal jų laiku nepasiekė informacija?

Lietuvos vargonų mokykla Sovietų sąjungos mastu buvo tam tikras avangardas – į mus žiūrėjo su pagarba ir bandė lygiuotis. Atsivėrus sienoms į Vakarus, situacija keitėsi mūsų nenaudai – lietuvių vargonininkai gana greitai prarado bet kokius šansus lyderiauti rimtuose vakarietiškuose konkursuose ar įsitvirtinti pasaulinėje koncertų rinkoje. Liko pavieniai atvejai...

Grįžtant prie IV-ojo J. Naujalio konkurso, kai kurie momentai labai pradžiugino, o kai kurie tikrai vertė susigūžti... Labiausiai suglumino dažno studento negebėjimas prisitaikyti prie konkrečių vargonų. Vargonai paklūsta tik tuomet, kai gerai žinai, ką iš jų nori išgauti – tam tikra prasme, tarsi primesdamas jiems savo valią. Tarp dešimties grojusiujų tik porai (ir tiems – ne nuolat) pavyko būti stipresniais už didžiuosius Filharmonijos salės vargonus. Likusiems gi būtent vargonai tapo slenkščiu, sukliudžiusiu bent iš dalies atskleisti kompozitorių sumanymus ir nuosavus gabumus.

Gan skausmingas pavyzdys – prancūzų Baroko muzika, kurios atlikimo tradicija nenutrūkstamai gyvuoja jau kelis šimtmečius. Be abejo, vokiškųjų *Orgelbewegungo* tradicijų įtakoje statytas A. Schuke'as vargonais Filharmonijoje surinkti stilingą prancūzišką registruotę nėra maloni užduotis, tačiau tądien buvo sunku išgirsti bent jau teisingą kryptim nukreiptas pastangas. Juk šiuolaikiniuose vargonuose yra balsų, kurių įtraukimas atliekant senąją prancūzų muziką yra tiesiog netoleruotinas – tai visiškai jai netinkantys strykiniai registrai, kurių įjungimas smarkiai pakeičia ir nepageidautinai sustiprina palydinčiuosius balsus ir nepalieka nė teorinių galimybių gerai pasirinkti solinį – patį esminį – balsą, idant jis akustiškai nepasiklystų sudėtingame harmonijų labirinte... Bent kiek rimtesniame konkurse tokios registruotės klaidos būtų laikomos fataliomis ir iš karto garantuotų „bilietą į laisvę“, o ne laurus.

Keista, bet bene dažniausias konkurso dalyvių aplankęs bruožas – apsidraudėliškumas. Gal vienam kitam atlikėjui tai – įgimta charakterio savybė, nenoras per daug rizikuoti. Bet čia lengva peržengti tą trapią ribą, kai vidinę kultūrą ir apgalvotą planą nustelbia akivaizdus atsargumas, o veržlumą ir net epochos ribas peržengiantį romantiškumą – prie klaviatūros limpanti sunki garsų masė. Kalbant apie mums, vargonininkams, „klasikinius“ Baroko kūrinius neįmanoma nepastebėti, kad dar tikrai ne kiekvienas studentas įsisąmoninęs tą pakankamai nesudėtingą stiprių-lengvų takto dalių kaitą, kuri ypatingai svarbi formuojant fugų temas: daug akcentų, matyt, patiems atlikėjams nė

nepastebint, atsirasdavo silpnose bei silpniausiose takto vietose, iškreipdami dažniausiai tobulą struktūrą. Kartais šalutinių elementų „išpūtimas“ privedavo prie nenatūralaus „tampymosi“, vietoj to, kad „suvėrus“ visą muzikos audinį ant svarbiausio, harmoniškai reikšmingiausio balso ašies.

Sunku *a priori* apsispręsti, kiek labai reiktų imti domėn tai, kad beveik visi konkurso dalyviai – dar tik pirmuosius kūrybinius žingsnius žengiantys muzikai. Kai kuriems jų vargonai dar ir netapę patogia ir pavaldžia materija... Šiuo atveju tarsi norėtusi būti atlaidesniems ir labiau priimti tokį konkursą tiesiog kaip akademinio gyvenimo elementą, profesinio ugdymo etapą, kokiais, beje, yra visi aukštojoje mokykloje vykstantys specialybės egzaminai. Tačiau klausantis konkurso dalyvių pasirodymų visgi neapleido pojūtis, kad mūsų jaunimas auga didelio nuolaidžiavimo (visų pirma – sau patiems) atmosferoje, tokioje tam tikroje „nebaudžiamumo“ būsenoje, kuomet drįstama net ir konkurso metu kūrybinius groti pamažėle, lėtai – „kad tik kaip nors išėitų“. Akis bado ir tai, kad jau senokai nebekreipiamas dėmesys į tokias „menkutes“ nuodėmes, kaip neteisingai grojamos gaidos. Atrodo, jog prabėgę šimtmečiai jau labai storu dulkių sluoksniu nuklojo partitūras – tiek, kad nebeįmanoma įskaityti gaidomis užrašytų tekstų prasmės. Tarsi stokojama atsakomybės prieš itin nelengvą gyvenimo partnerį – klasikinę akademinę muziką.

Iš minimų problemų verpeto išrūkti labai padėtų tikslingas vidinės klausos ugdymas bei dažniau į savo grojimą atkreiptas žvilgsnis „iš šalies“, todėl nuoširdžiai norėtusi manyti, jog šį kartą Filharmonijoje pastebėti vaizdo ir garso įrašymo prietaisai pasitarnaus ir mokymosi tikslais, o neliks vien tik garbingu prisiminimu apie „užkariautas“ koncertų erdves...

Virginija Survilaitė

Lietuvos muzikos ir teatro akademijos Vargonų ir klavesino katedros organizuojamas J. Naujaliao konkursas nuo pat pirmojo buvo sumanytas kaip akademiniam jaunimui skirtas, todėl amžius čia nėra ribojamas, privaloma tik, kad dalyviai būtų moksleiviai ar studentai. Tuo jis ir išsiskiria iš kitų konkursų. Šiais metais konkursas dar išsiskyrė ir tuo, kad jame dalyvavo daug pradedančiųjų vargonininkų, kurie mokosi dar tik antrus ar trečius metus, todėl tikėtis, kad jie bus pilnai įvaldę vargonavimo subtilybes, sunkoka. Be to, buvo ir tokių dalyvių, kurie studijuoja kitą specialybę (pučiamąjį instrumentą, choro dirigavimą). Žiuri susitarimu buvo nuspręsta į antrą turą praleisti visus dalyvius, suteikiant jiems galimybę vargonuoti dideliu instrumentu, kas, mano nuomone, yra labai svarbu realizuojant muzikines idėjas, suvokiant vargonavimo skirtingais instrumentais techninius ir meninius uždavinius.

Apie Lietuvos vargonų mokyklą, kaip ir apie bet kurią kitą, kalbėti apibendrintai yra labai neobjektyvu, nes visos mokyklos, mano manymu, rėmėsi personalijom. Galbūt, skiriasi tik galimybės realizuoti sumanymus, kas šiuo metu Lietuvoje yra labai sudėtinga dėl švietimui ir kultūrai skiriamų lėšų, gerų instrumentų stygiaus (kuo gali pasigirti daugelis Europos šalių). Be to, dėl lėšų stygiaus yra labai apkarpytos mokymo programos, kitų specialybių studentai neturi galimybės nemokamai pasirinkti vargonavimo fakultatyvo, kas yra beveik visose užsienio mokymo įstaigose. Besimokantis fortepijono specialybės turėtų būtinai susipažinti su vargonais ir klavesinu, kitaip jis praranda galimybę išsamiau įsigilinti į senovinės muzikos specifiką. O paralelinės šių instrumentų studijos suteiktų baigusiam geresnes profesines perspektyvas. Deja, kol kas tai tik mūsų svajonėse... Labai lengva nederbantiems pedagoginio darbo kritikuoti ir aiškinti, kaip turėtų būti paruošti studentai, kartais net su neslepama panieka atsiliepiant apie studijų lygį. Labai vertinu ir įsiklausau į konstruktyvią kritiką, bet reikia prisiminti ir tai, kad mokymo procese dalyvauja ne tik pedagogas, bet ir studentas, nuo kurio sugebėjimo ir nuoseklaus darbo ženkliai dalimi priklauso galutinis rezultatas. Vargonų ir klavesino katedros parengtos mokymo programos (pagal dabartinį finansavimo lygį) leidžia besimokančiam įgyti pagrindines žinias ir jas ateityje vis papildant naujomis, tapti visapusiškai išprususiu muzikantu, galinčiu dirbti vargonininku bažnyčioje, pedagogu ir koncertuojančiu atlikėju. Reikia tik nuoseklaus ir pastovaus darbo ir noro įsisavinti kuo platesnį žinių bagažą. Tai nėra baigtinis dalykas, o ilgalaikis procesas, labai individualus ir nuolat

kintantis, todėl su didele pagarba ir dėkingumu galiu atsiliiepti apie visus mano kelyje sutiktus pedagogus ir atlikėjus, kurių dėka turtinau ir tobulinau save kaip pedagogę ir atlikėją.

J. Naujaliao konkursas jauniems vargonininkams yra (manau ir ateityje bus) geras stimulas profesiniam tobulėjimui, tikslingam repertuaro kaupimui, galimybė pažinti įvairius instrumentus. Mokėjimas greitai (per kelias neilgas repeticijas) prisitaikyti prie skirtingų instrumentų, registruočių yra labai svarbu jaunam atlikėjui, o kur dar sceninio jaudulio suvaldymas, susikaupimas, muzikos raiškos intensyvumas... Nauji uždaviniai – tai ir yra pagrindinis variklis. Norėtusi labai nuoširdžiai padėkoti visiems rėmėjams: Nacionalinei filharmonijai, Sauliaus Karoso fondui, Kompozitorių sąjungai ir MILC, Lietuvos muzikų sąjungai ir LMRF, kurie pinigais, įsteigtais prizais, galimybe naudotis instrumentu labai ženkliai prisidėjo prie J. Naujaliao konkurso rengimo.

Kalbino Paulius Grigonis

PRAKTINIS VAMZDINIŲ VARGONŲ ĮSIGIJIMO VADOVAS PAGAL APOBA (The Associated Pipe Organ Builders of America)

(pabaiga, pradžia „Vargonininkų žinios“ Nr. 2)

Kur bažnyčioje galima įrengti vamzdinius vargonus?

Gerai vargonai yra pagaminti rankų darbu, atsižvelgiant į konkrečios bažnyčios muzikinius, architektūrinius, akustinius ir erdvinius ypatumus. Tam, kad instrumentas tilptų į konkrečią erdvę, galima pasitelkti daugelį variantų.

Vamzdiniai vargonai ne visada būna dideli ir reikalauja daug vietos. Vargonai gali turėti tik vieną klaviatūrą su keliomis vamzdžių eilėmis arba tai gali būti instrumentas su keturiomis ar daugiau klaviatūrų, pedalais ir daugiau kaip 100 vamzdžių eilių. Vargonų dydis priklauso nuo daugelio faktorių, tokių, kaip giedančių žmonių skaičiaus, patalpos dydžio kubiniais metrais, vargonų mechanikos rūšies, akustinių savybių ir liturgijos muzikinis poreikis (chorų skaičius, liturginis stilius ir t. t.). Tam kad vargonai taptų veiksmingi, vargonai nebūtinai turi turėti daugybę vamzdžių eilių ir stovėti katedros dydžio patalpoje. Pamaldos pačiose intymiausiose koplytėlėse gali būti žymiai praturtintos švelniais mažų vargonų garsais.

Vamzdiniai vargonai dažniausiai gali tilpti gana kuklioje patalpoje. Ten kur aukštos lubos, vamzdžiai ir mechanika gali būti sustatyti keliais aukštais vertikaliai; kur žemos lubos – išdėstyti horizontaliai ar net paslėpti sienose. Netgi kai kurie vamzdžiai gali būti vertikalūs arba horizontalūs. Vargonams gali užtekti netgi mažiau ploto ant grindų, negu reiktų fortepijonui. Specialius priestatus prireikia statyti labai retai. Nežiūrint to, planuojant statyti naują bažnyčią, yra labai išmintinga numatyti pakankamai vietos vamzdiniams vargonams.

Garsams, sklindantiems iš vargonų vamzdžių, neturėtų trukdyti jokios konstrukcijos. Ideali vieta vargonams yra ant centrinės ašies bažnyčios priekyje arba gale. Kuo toliau nuo centrinės ašies ir kuo daugiau kliūčių garsui sklįsti, tuo prastesnė būna vargonų padėtis. Jeigu vargonai bus naudojami chorams akompanuoti, griežykla, vamzdžiai ir chorai turi stovėti kaip galima arčiau vieni kitų, su vamzdžiais virš ir už dainininkų.

Kiekvienas vargonų vamzdis gali būti sureguliuotas skambėti optimaliai, nesvarbu ar akustinės patalpos sąlygos būtų geros ar prastos. Jeigu akustinės sąlygos yra geros, mažesni vargonai su nedaugeliu vamzdžių gali būti viskas ko reikia. Visų svarbiausia – nemanykite, kad jūsų bažnyčioje nėra vietos vamzdiniams vargonams. Vietą galima rasti!

Vamzdinių vargonų vertė palyginus su jų kaina: 7 gairės

Vertė reiškia daugiau negu kainą. Kalbant apie tokius svarbius dalykus kaip vargonai jūsų bažnyčiai, tikroji vertė geriausiai gali būti nustatyta mąstant apie ilgalaikius privalumus. Prabėgus daugeliui metų, kai bendruomenė svarstys vargonų komiteto darbą, jus prisimins už sumokėtą kainą, ar už išmintį investuojant į nesenstančias vertybes? Palyginkite savo darbą vargonų komitete su sprendimais, kuriuos galbūt priimsite dėl savo vaikų: ar jus šilčiau atsimins už tai, kad

padovanojote video žaidimą, kuris pasens tuoj po to kai jį nupirksite, ar už rankų darbo iš senelio paveldėtą sieninį laikrodį, kurį perduosite savo vaikams?

- Tradicijos vertė. Vamzdiniai vargonai yra „Instrumentų Karaliaus“. Tobulinti atsižvelgiant į kintančius poreikius, per šimtmečius jie buvo pasirinkti kaip muzikinė pagalba ir įkvėpimas Bažnyčiai. Elektroniniai vargonai yra tik imitacija, pakaitalas. Imitacija niekada nebūna tokia pat vertinga kaip tikras daiktas.

- Ilgaamžiškumo vertė. Ilgaamžiškumas yra tikros vertės ženklas. Amerikoje vamzdiniai vargonai, pagaminti gerokai anksčiau nei prieš 100 metų vis dar ištikimai tarnauja. Europoje vargonai senesni nei 200 ar 300 metų bei keletas statytų netgi XIV a. yra reguliariai naudojami. Ar gali koks nors kitas žmogaus sukurtas produktas, sudarytas iš šimtų judančių dalių pasigirti tokiais rekordais? Jūsų vamzdiniai vargonai gyvuos tiek pat, kiek ir patalpa, kurioje juos statysite – galbūt netgi ilgiau. Vargonai nenustoja tarnauti net tada, kai kartais yra perkeliama į antrą ar trečią vietą. Ar galima taip pasakyti apie bažnyčios kompiuterį, šildymo sistemą, virtuvės įrangą ar elektroninius vargonus?

Daugelio vargonų dalių gamybai yra naudojama nesenstanti technologija, kuri praktiškai nesikeičia per šimtmečius. Palyginkite tai su kompiuteriu, kurį nusipirkote pernai ir kuris jau yra pasenęs. Kadangi kompiuterinė technologija yra pagrindas elektroniniams vargonams, laikinumas yra jos pagrindinis bruožas. Daugelis vamzdynių vargonų atsarginių dalių, jei prireiktų, gali būti pagamintos iš medžio, metalo ir kitų plačiai naudojamų medžiagų.

Vamzdiniai vargonai yra pagaminti iš tvirtų, ilgaamžių medžiagų. Neskaitant įprastinės prežiūros, vargonai gali tarnauti be remonto mažiausiai dviems ar trimis kartoms. Jeigu remontas yra reikalingas, jis kainuoja tik mažą dalelę visos vargonų kainos. Po to vargonais gali džiaugtis dar kelios kartos, už tai kad bažnyčia turėjo pakankamai išminties investuoti į puikius vamzdynius vargonus.

Didesnis ilgaamžiškumas reiškia mažesnę kainą. Paimkime 100 metų laikotarpį. Pagal blogiausią scenarijų gerai pastatytiems vamzdyniams vargonams reikės vieno ar dviejų remontų. Elektroniniai pakaitalai paprastai sugenda praėjus 20 metų ar netgi mažiau. Per 100 metų elektroninius vargonus reikės pakeisti kokius penkis kartus. Vien tik todėl vamzdiniai vargonai yra daug geresnė investicija.

- Turinio vertė. Kokia pardavimo kainos dalis atspindi tikrąją darbo ir medžiagų, kurios reikalingos šiam produktui pagaminti, dalį? Kitais žodžiais tariant, koks iš tikrųjų yra vargonų turinys? Vargondirbiai yra ne prekeiviai. Didžioji kainos dalis yra už aukštos kokybės medžiagas ir ekspertų meistriškumą. Pelnui, komisiniams, reklamai, prašmatniems lankstinukams ir pan. Lieka labai nedaug. Kompanijos, gaminančios elektroninius vargonus, turi surinkti daug lėšų, norint išlaikyti prekybos skyrius, parduotuves ir prabangią reklamą. Norint sužinoti tikrąją instrumento vertę, visa tai turi būti atimta iš jo kainos. Elektroninių vargonų kainos yra nustatytos sekant buitinės technikos kainas, kurios neša didžiulį pelną. Todėl su vamzdyniais vargonais už savo pinigų jūs gaunate gerokai daugiau.

- Estetinė vertė. Vamzdiniai vargonai suteikia keletą privalumų, iš kurių pats akivaizdžiausias yra dekoratyvus grožis. Šalia įkvėpiančios muzikos, elegantiški vargonų fasadai gali sustiprinti bažnyčios architektūros grožį. Jeigu investuosite į vargonus, jūsų bažnyčia bus papuošta vaizduojamojo meno kūrinium.

- Unikalaus dizaino vertė. Turint omenyje ilgalaikę vertę, ar rankų darbo meno kūrinys ar masinės gamybos produkcija bus branginama ateities kartų? Vamzdiniai vargonai yra kiekvienu atveju unikaliai konstruojami ir gaminami. Netgi mažiausi vamzdiniai vargonai yra ypatingi vargondirbio meno kūriniai. Kiekviename instrumente jaučiama meistro dvasia, ypatingai akustiškai pritaikant vamzdžius prie patalpos.

- Išskirtinumo vertė. Dar vienas privalumas turint vertingus vargonus yra tai, kokį statusą jie suteikia jūsų muzikos programai. Aukščiausios kvalifikacijos vargonininkus ir muzikos direktorius visada traukia tarnauti ten, kur yra geri vamzdiniai vargonai. Toks instrumentas leidžia jiems atlikti

geresnės kokybės muziką. Choras gauna geresnį palaikymą per gyvą vamzdiniais vargonais atliekamą muziką negu per elektroninio pakaitalo muzikos įrašą. O visų svarbiausia, žmonės gieda geriau, kai jiems akompanuojama vamzdiniais vargonais. Vamzdiniai vargonai yra tikras naujų narių verbuotojas jūsų bažnyčiai, nes bažnyčia, turinti puikią muzikos programą pritraukia naujus narius.

- Amžinumo vertė. Turint omenyje ilgalaikę vertę, įsivaizduokite kas laukia ateityje. Ar elektroninė technologija vargonams iš tiesų turi ateities perspektyvą? Būdamas tikru akustiniu instrumentu, vamzdiniai vargonai naudoja oru pučiamus vamzdžius, sukurdami originalų garsą, kuris tiesiogiai pasiekia klausytoją sklisdamas oru. Vamzdiniai vargonai yra pats progresyviausias iš visų muzikos instrumentų. Nežiūrint to, kad funkcionalumo prasme jie patyrė daug pokyčių nuo pat Viduramžių, ir šiandien vargonai išlieka autentiški. Šis instrumentas yra toks pat nepakeičiamas kaip ir žmogaus balsas, simfoninis orkestras, džiaz ansamblis, aliejinės tapybos menas ir visos kitos meninės raiškos formos, kurios mūsų kultūroje turi nesenstančią vertę.

- Pabaigai... Nors vamzdiniai vargonai iš pradžių gali atrodyti kaip brangus pirkinys, dėl jų ilgaamžiškumo ir nedidelių ilgalaikių priežiūros poreikių, per ilgą laiką juos turėti yra pigiau negu elektroninį instrumentą. Dar daugiau, kai prireikia remonto, tik problematiškoms dalims reikia dėmesio, o visas instrumento pagrindas ir esmė yra neliečiami.

Galutiniam apsisprendimui pasirinkti vamzdinis vargonus, o ne elektroninį pakaitalą reikšmės turi tai, kuris iš dviejų variantų skamba geriau, gali geriau vesti bendruomeninį giedojimą ir akompanuoti chorui bei suteikti daugiau įkvėpimo bendruomenei. Be jokių abejonių, vamzdiniai vargonai šiuos pagrindinius reikalavimus atitinka geriausiai. Įsigydami vamzdinis vargonus, jūs turimus pinigus panaudojate pačiu geriausiu būdu ir savo bažnyčiai suteikiate ilgalaikės vertės turintį turtą. Jau vien tik tai pateisina sprendimą turėti vamzdinis vargonus.

Vertė ir parengė Vidas Pinkevičius

KAUNO ŠV. APAŠTALŲ PETRO IR POVILO ARKIKATEDROS BAZILIKOS VARGONAI

Rimantas Gučas

Tai – daugeliu atžvilgiu reikšmingas instrumentas ne vien Lietuvos, bet ir visos Europos mastu. Juos pastatė žymiausias to meto Lietuvos meistras Juozapas Radavičius 1896 metais. Tiek meniniu, tiek ir techniniu požiūriu šie vargonai prilygsta geriausiems romantiniams Europos vargonų statybos meno pavyzdžiams. O tai, kad jie pagaminti Lietuvos meistro, ir kad su jais susiję mūsų tautinio atgimimo muzikos klasikų vardai, suteikia jiems ypatingos vertės.

Šių vargonų vertę bene geriausiai nusakė pripažintas romantinių vargonų žinovas iš Prancūzijos Kurtas Luedersas. 2009 pavasarį jis maloniai sutiko atvykti į Kauną ir surengti koncertą restauruotais Šv. arkangelo Mykolo (Įgulos) bažnyčios E. F. Walckerio vargonais. Ta proga K. Luedersas aplankė arkikatedrą, dar kartą apžiūrėjo J. Radavičiaus vargonus ir parašė laišką su savu vertinimu (parašyta angliškai, vertė V. Pinkevičius, gana laisvai pagedagavo R.G.):

Kauno Katedros J. Radavičiaus vargonus esu aplankęs du kartus. Pirmą kartą 1998 metais, kai rengėmės Tarptautinės vargonų meistrų asociacijos (International Society of Organbuilders - ISO) kongresui metu. Tuomet buvau ISO sekretorius. Mano siūlymu šis kongresas vyko 2000 metais visose trijose Baltijos šalyse. Antrąjį kartą šiuos vargonus apžiūrėjau visai neseniai, 2009 metais, trumpos koncertinės kelionės Lietuvoje proga.

Abu kartus šis monumentalus instrumentas paliko man puikų įspūdį. Tokių puikių pavyzdžių, kaip šie vargonai, sutinkame itin retai. Vartodamas žodį „monumentalus“, turiu omenyje ne tik jo dydį, bet ir tai, ką šie vargonai reiškia Jūsų šaliai, Baltijos šalims ir apskritai pasauliui. Šie vargonai yra ne tik yra gerai išsilaikę, bet ir išlikę iš esmės nepakeisti. Tuo tarpu atėjus naujai

epochai ir pasikeitus estetiniams kriterijams vargonai dažnai perdirbami. Daugybė XIX – XX a. pradžios vargonų buvo sunaikinta. Kiti buvo daugiau ar mažiau drastiškai perstatyti XX a. viduryje, kai įsigalėjo neobarokinės estetiškos idėjos. Užtuot istorinius vargonus išsaugojus ir įvertinus išskirtinius jų bruožus, daugybė barokinių ir romantinių instrumentų buvo perstatyta tam, kad atitiktų standartizuotą, modernių vargonų koncepciją. Laimei, tai nebuvo padaryta šiems Kauno vargonams.

Baltijos šalys turi neįtikėtinai gerai išlikusių romantizmo epochos instrumentų. Štai Walckerio vargonai Talino Šv. Karolio bažnyčioje. Tai yra tiesiog stulbinantis šedevras, vis dar per mažai žinomas. Rygos katedroje pasaulinio garso Walckerio vargonai yra dar senesni. O štai Lietuvoje yra Radavičiaus vargonai Kaune. Šie vargonai išsiskiria ne tik būdinga kokybe ir autentiškumu, bet ir savo baltiška kilme. Tai yra puikus muzikos instrumentas. Tai yra ir vertingas savo meto Lietuvos kultūros liudininkas. Kiti didieji Baltijos vargonai yra grynai vokiški produktai. Nors ir būdami nuostabūs, jie ne kiek tesiskiria nuo panašių vargonų Vokietijoje, Austrijoje, Ispanijoje, Rumunijoje ar kur kitur. Prie tokių ar galima paminėti Valgoje bei Valmieroje, Sauerio vargonus Talino Katedroje ir ypač neseniai restauruotus, nepaprastus vėlyvus Walckerio vargonus Kauno Šv. arkangelo Mykolo bažnyčioje. Ketveri iš minėtų vargonų - Rygos (1880), Kauno Katedros (189), Talino Šv. Karolio (1920) ir Kauno Šv. arkangelo Mykolo (1939) – unikalios atspindi muzikos ir estetikos vystymosi tendencijas. Tai yra neįkainuojamas paveldas. Šiame kontekste ypač išryškėja Kauno Katedros vargonų svarba. Radavičiaus vargonai turi daugybę elegancijos ir subtilaus dizaino aspektų, nuo neįtikėtinai kompaktiškos griežyklos iki begalinės garsinių spalvų įvairovės. Vidinė instrumento konstrukcija yra nepaprastai plati, bet pavydėtina paprasta. Palyginus su daugeliu instrumentų, pastatytų apie 1900 metus, šiame instrumente yra jaučiamas gražus konservatyvumas, kuris atrodytų kyla iš pačių žmonių, tuo metu pirmą kartą išgirdusių šiuos vargonus. Nors ir sunku juos tinkamai įvertinti šiandien dėl vargonų ypač prastos būklės, jų ansambliniai registrai kyla iš Jūsų tautos turtingos kultūrinės praeities ir yra panašūs, bet kartu ir skiriasi nuo analogiškų registrų ir garsų kaimyniniuose kraštuose, esančiuose pietuose. Aš tikiu, kad jeigu vargonų būklė būtų gera, bet kuris vargonininkas su pasimėgavimu praleistų valandų valandas, tyrinėdamas jų spalvas.

Štai kodėl man neatrodo perdėta teigti, kad Kauno Katedros vargonai yra nepaprastai reikšminga Lietuvos kultūros istorijos dalis.

Kauno arkikatedra bazilika pastatyta XV a. Pradžioje tai buvo paprinė bažnyčia.

Kaip ir daugumos Lietuvos bažnyčių, šios istorija taip pat yra sudėtinga ir skausminga. 1655 ji degė, netrukus buvo atstatyta, 1671 konsekruota. 1732 vėl degė, buvo ilgai atstatinėjama, tuomet (1738 ir 1743) joje buvo paprastas pozityvas (*vulgo pozytew*). Iki 1775 bažnyčia atstatyta ir tuomet joje pastatyti nauji 13 registrų vargonai. 1782 jie buvę dar nedažyti. Senasis netikęs skrynelės pavidalo (*szkatulny*) pozityvas parkeltas į koplyčią. 1800 bažnyčia vėl degė, o Napoleono karų laikais (1812) dar buvo ir apiplėšta. 1851 vargonų būta apleistų, nustumtų į pašalį.

Numalšinus sukilimą, 1864 Žemaičių vyskupijos centras buvo atkeltas į Kauną, arčiau rusų gubernatoriaus ir žandarų akių. Taip Kauno Šv. apaštalo Petro ir Povilo bažnyčia tapo katedra. Tuo metu atliktas didelis jos remontas ir interjero rekonstrukcija, o 1879-1882 padidintas vargonų choras ir pastatyti nauji dideli vargonai. Kaip Lietuvių enciklopedijoje, išleistoje Bostone 1965 rašė vienas pirmųjų lietuvių muzikos istorikų Juozas Žilevičius (1891-1985), 1882 naujus didelius vargonus pastatė kauniškis vargonų meistras Mackevičius, o iki 62 registrų padidino J. Radavičius. K. Kaveckas (1905-1996) apie šiuos vargonus taip pat rašo, kad (1882) *metais pastatyti ir nauji 50 balsų vargonai, kuriuos ir šiandieną girdime. 1895 m. ...tuos vargonus padidino ir įdėjo pneumatiską mašiną. Tai įžymiojo J. Rudavičiaus darbo instrumentas* (Muzikos barai, 1938 Nr.3/24).

Nors abi šios žinios nebuvo paslaptis, įsitvirtino (mea culpa!) teiginys, kad šiuos vargonus 1882 pastatė J. Radavičius. Mat vargonų griežtykloje yra žalvarinė lentelė, kurioje parašyta *Šiuos vargonus statė / Juozapas Radavičius / 1882 m.* Neatkreiptas dėmesys į tai, kad lentelė pritvirtinta gerokai vėliau. Juk 1882 metais, t.y., dar spaudos draudimo laikais lietuviško užrašo paprasčiausiai negalėjo būti. Be to, Radavičiaus pavardė užrašyta su diakritiniu ženklu (č), kai tuo metu lietuvių raštijoje jis dar nebuvo vartojamas. Štai 1883 išėjusi J. Basanavičiaus *Aušra* dar buvo *Auszra*. Ta klaida yra perėjusi tiek įvairiausių rimtų ir nelabai rimtų leidinių, kad ją bus nelengva atitaisyti.

Kad J. Žilevičiaus ir K. Kavecko pateiktos žinios yra arčiau tiesos, liudija vertingi dokumentai, saugomi Kauno kurijos archyve. Tai yra keli lapai J. Radavičiaus siūlymų, kaip išplėsti vargonų dispoziciją, kokie registrai yra seni ir tinkami, kokius pridėti naujus. Pagal J. Radavičių, vargonai turėję būti praplėsti iki 62 registrų, iš kurių 21 turėjo būti naujas. Iš buvusių apie 50 registrų, dalis buvę blogi, ir J. Radavičius siūlęs juos pakeisti.

Apie tai, kada J. Radavičius šiuo vargonus pastatė, liudija neabejotinai autentiškas dokumentas - 1896 gruodžio 18 d. parašytas priėmimo ir įvertinimo aktas. Jį parašė Rygos vargonininkas ir ekspertas Oskaras Šepskis (Oscar Schepsky), (1850 - 1914). Tai buvo išsilavinęs muzikas, kompozitorius. Vargonus, muzikos teoriją ir kompoziciją jis studijavęs Leipcige, Berlyne, Drezdene. Jis dirbo vargonininku Rygoje, yra sukūręs dainų, taip pat buvo pripažintas vargonų ekspertas, ta tema net parašęs knygele.

Tačiau tiek pagal O. Šepskio *Revizijos protokolą*, tiek ir apžiūrinėjant vargonus šiandien, neatrodo, kad jie būtų buvę statyti anksčiau, o vėliau perstatinėjami, praplėtinėjami. Kiek bežiūri, nematyti jokių atskirų statybos etapų, oro skirstymo dėžės iš karto padarytos dabartiniam registrų skaičiui, viskas viduje sukomponuota visiškai darniai, „vienu kvėpavimu“. Taigi, J. Žilevičiaus ir K. Kavecko teiginys, kad tai esą praplėsti A. Mackevičiaus vargonai, yra abejotinas. Tačiau kur dingę tikrai buvę anie dideli vargonai? Gal jie buvę tiek prasti, kad J. Radavičius pasiliko vien vamzdžius? Tačiau ir vamzdžiai atrodo vienu rankų darbu. Atrodo, kad J. Radavičius vamzdžius, kaip ir kai kurias kitas dalis pirkdavęs specializuotuose fabrikuose užsienyje, greičiausiai Vokietijoje. Gali būti, kad ir ankstesnieji, 1882 vamzdžiai buvę pirkti toje pačioje įmonėje? Tai tik spėlionė, tolesni samprotavimai ta linkme būtų gryniausia spekuliacija. Arkikatedros vargonininkas Pr. Beinaris (1921–2007) pasakojo dar pažinojęs senuką, dalyvavusį vargonų statyboje. Šventoriuje buvusi pastatyta pašiūrė, kurioje buvusios dirbamos stambiosios vargonų dalys. Vargonai buvę pradėti statyti nuo galinės sienos, daugelis dalių, ypač rėmai, sukalti vinimis, todėl yra neardomi.

Oskaro Šepskio *Revizijos protokolai* yra įdomus ir iškalbingas dokumentas, pagal kurį ne tik galima susidaryti išsamų Kauno vargonų vaizdą. Nemažiau įdomu susipažinti ir su to meto autoritetų požiūriu. Todėl jį čia pateikiame ištiesai (originalas parašytas vokiečių kalba):

Naujų Kauno katedros vargonų

Revizijos protokolai

Jo Ekscelencijai, prakilniam Ponui Lietuvos ir Žemaitijos vyskupui žemiau pasirašęs apžiūrėjo naujai pastatytus Kauno katedros vargonus, padirbtus pono vargonų meistro Juozo Radavičiaus (Jozef Rodowicz) iš Vilniaus ir gruodžio 16-17 rūpestingai patikrino visas dalis. Revizijos rezultatai.

Vargonai yra suderinti pagal kamertoną, juose yra 3 manualai ir pedalai. Manualų apimtis nuo C iki g^{'''}, 56 klavišai, pedalo apimtis 30 klavišų nuo C iki f, iš kurių tačiau suskamba 27 tonai. Visi esantieji balsai (registrai) buvo tona po tono patikrinti.

Vargonų dispozicija yra ši:

A. I manualas

1. *Principal 16', 24 vamzdžiai nuo C iki h iš medžio, 32 vamzdžiai nuo c' iki g^{'''} iš alavo.*

Tonas dainingas ir labai pilnas, todėl labai efektyvus.

2. *Bordun 16', 36 vamzdžiai nuo C iki h' iš medžio, 20 vamzdžių nuo c'' iki g^{'''} iš alavo.*

Nepaprastai geras intensyvaus poveikio pagrindinis balsas. Sujungtas su Principal 16'

suteikia visam instrumentui didelę pilnatvę. 4 vamzdžiai gis', a', ais', ir h', išėjo kiek per matiniai. Šie vėliau turs būti perintonuoti.

3. Principal 8' a, 12 Vamzdžių nuo C iki H iš medžio, 44 vamzdžiai nuo c iki g''' iš alavo. Tonas dar pilnesnis, kaip Principal 16', greta to labai dainingas ir tvirtas.
4. Principal 8' b, apatinė (didžioji) oktava sujungta su Principal' a, 44 vamzdžiai nuo c iki g''' iš alavo. Yra kiek stipriau intonuotas, nekaip Principal 8' a, todėl labiau pritinka kitų manualo balsų palaikymui, tačiau neatitinka Principalo charakterio.
5. Viola di Gamba 8', 12 vamzdžių nuo C iki H iš medžio, 44 vamzdžiai nuo c iki g''' iš alavo. Tonas aštriai štrichuojantis, labai gerai pavykęs. Tik tonas f kiek iškrenta iš charakterio, vėliau turės būti sulygintas
6. Fugara 8', apatinė oktava sujungta su Viola di Gamba, todėl ši, lyginant su kitomis oktavomis, yra kiek per stipri. 44 vamzdžiai nuo c iki g''' yra iš alavo. Tonas taurus, su blizgančiu štrichu.
7. Hohlfloete 8', nuo C iki H sujungtas su po jo stovinčiu balsu (Bordun 8'), 44 vamzdžiai nuo c iki g''' iš medžio. Dvejose vidurinėse oktavose jų skambesys atitinka charakterį, viršutinėse oktavose mažiau pavykęs, be to, nepakankamai užpildantis.
8. Bordun 8', 24 vamzdžiai nuo C iki h iš medžio, 32 vamzdžiai nuo c' kiek g''' iš alavo. Yra puikus pagrindinis registras.
9. Quinte 6', iš tikrųjų 5 1/3, 31 vamzdis nuo C iki fis' iš medžio, 25 vamzdžiai nuo g' iki g''' iš alavo. Apatinėse pusantros oktavose yra balsas per stiprus, todėl apačiose jungiant jį su kitais 8 balsais neišryškinamas 16 tonas, tačiau nuo mažosios g tai jau išsipildo.
10. Octave 4', 56 vamzdžiai nuo C iki g''' iš alavo. Tonas dainingas ir taurus, todėl labai veiksmingas.
11. Fugara 4', 56 vamzdžiai nuo C iki g''' iš alavo. Atitinka to paties pavadinimo balsą, esantį tame pačiame manuale. Tik viršutinėse oktavose turi mažiau charakterio.
12. Rohrfloete 4', 56 vamzdžiai nuo C iki g''' iš alavo. Daro labai gerą poveikį.
13. Hohlfloete 4', 44 vamzdžiai nuo C iki g'' iš medžio, 12 vamzdžių nuo gis'' iki g''' iš alavo. Yra geriau pavykęs, nekaip tas pats registras 8 pėdų.
14. Mixtur 4 eilių 2 2/3', nuo g' repetuoja, 224 vamzdžiai iš alavo. Visam vargonų skambesiui suteikia ypatingo spindesio.
15. Mixtur 4 eilių 2, be repeticijų, 224 vamzdžiai iš alavo, išskirtinai paaštrina toną.
16. Trompete 16', 56 vamzdžiai iš alavo ir žalvario nuo C iki g'''. Teisingiau būtų buvę pavadinti „Bombarde“. Dvejose apatinėse oktavose ypatingai gražiai pavykęs. Tonas gis vėluoja, tonas e''' per tylus, retkarčiais c' taip pat ir neatsiliepia. Visų vargonų skambesiui suteikia ypatingo orumo.

17. Trompete 8', 56 vamzdžiai iš alavo ir žalvario. Tonas e'' per tylus, gis'' – vėluoja. Daro gerą poveikį.

18. Clarion 4', 56 vamzdžiai nuo C iki g'' iš alavo ir žalvario, nuo gis repetuoja. Tonas e' per tylus. Apatinioji oktava per stipri. Yra mažiau pavykęs už abu kitus liežuvėlinius balsus.

B. II manualas

19. Geigenprincipal 16', 24 vamzdžiai nuo C iki h iš medžio, 32 vamzdžiai nuo c' iki g''' iš alavo. Mano klausai, apatinėje oktavoje girdėti pernelyg daug kvintos, o nuo c yra labai geras.

20. Lieblich Gedackt 16', 36 vamzdžiai nuo C iki h' iš medžio, 20 vamzdžių nuo c'' iki g''' iš alavo. Labai gerai pavykęs. Tik tonai d'', dis'', e'', f'', fis'', g'' ir gis'' yra per garsūs, o c, cis, d, dis yra per tylūs.

21. Principal 8', 56 vamzdžiai nuo C iki g''' iš alavo. Labai gerai pavykęs, tik e'' kiek skiriasi.

22. Gemshorn 8', apatinė oktava sujungta su Principal 8', todėl kiek per garsi, 44 vamzdžiai nuo c iki g''' iš alavo, kūginiai. Labai atitinka charakterį.

23. *Viola di Gamba* 8', 12 vamzdžių nuo C iki H iš medžio, 44 vamzdžiai nuo c iki g^{'''} iš alavo. Ne tokia pilna, kaip pagrindinio manualo Gambe, tačiau daro gerą įspūdį. Tonai E ir B kiek skiriasi.
24. *Salicional* 8', nuo C iki H sujungti su Gambe 8', 44 vamzdžiai nuo c iki g^{'''} iš alavo. Gražiai pavyko. Tik tonai gis ir e per matiniai.
25. *Flûte harmonique* 8', 56 vamzdžiai nuo C iki g^{'''} iš medžio. Visiškai pavykęs. Tik viršutinė oktava yra kiek per garsi.
26. *Flauto dolce* 8', 56 vamzdžiai nuo C iki g^{'''} iš medžio. Šviesus, intensyvaus poveikio skambesys. Tonas f['] kiek per stiprus.
27. *Gedackt* 8', 24 vamzdžiai nuo C iki h iš medžio, 32 vamzdžiai nuo c' iki g^{'''} iš alavo. Atitinka charakterį.
28. *Principal* 4', 56 vamzdžiai nuo C iki g^{'''} iš alavo. Gerai pavykęs.
29. *Viola di Gamba* 4', 56 vamzdžiai nuo C iki g^{'''} iš alavo. Aštriai štrichuoja, daro gerą poveikį. Tonai c'', cis'', d'', dis'', e'' ir f'' per tylūs.
30. *Flauto dolce* 4', 44 vamzdžiai nuo C iki g'' iš medžio, 12 vamzdžių nuo gis'' iki g^{'''} iš alavo. Yra panašus į to paties pavadinimo 8 pėdų registrą.
31. *Gedacktfloete* 4', 12 vamzdžių nuo C iki H iš medžio, 44 nuo c iki g^{'''} iš alavo. Skambus ir 8 pėdas paryškinantis.
32. *Octave* 2', 56 vamzdžiai nuo C iki g^{'''} iš alavo. Gerai pavykęs.
33. *Mixtur* 4 eilių 2 2/3', 224 vamzdžiai iš alavo. Išėjo kiek per aštri. Tonas g^{'''} neskamba.
34. *Trompete* 8', 56 vamzdžiai iš alavo ir žalvario. Kiek mažiau spindintis, nekaip *Trompete* pagrindiniame manuale.
35. *Clarinette* 8', 56 vamzdžiai nuo C iki g^{'''} iš alavo ir žalvario. Daro puikų poveikį, ypatingai graži apatinė oktava. Klaidingai pažymėtas esqs *Clairon* 4'.
36. *Clairon* 4', 56 vamzdžiai nuo C iki g^{'''} iš alavo ir žalvario. Atliepia ne tolygiai, turi būti dar gerokai reguliuojamas.
- C. III manualas, patalpinta Echo spintoje.
37. *Viola major* 16', 12 vamzdžių nuo C iki H iš medžio, 44 vamzdžiai nuo c iki g^{'''} iš alavo. Apatinė oktava primena *Quintatön*, toliau atitinka charakterį.
38. *Geigenprincipal* 8', 12 vamzdžių nuo C iki H iš medžio, 44 vamzdžiai nuo c iki g^{'''} iš alavo. Gražaus poveikio.
39. *Principalfloete* 8', apatinė oktava sujungta su *Geigenprincipal* 8', nuo c iki g^{'''} iš alavo. Atitinka charakterį.
40. *Viola d' amour*, 56 vamzdžiai iš alavo. Labai gražiai pavyko.
41. *Dolce* 8', apatinė oktava sujungta su *Viola d' amour* 8'. atitinka charakterį. Nuo c iki g^{'''} iš alavo.
42. *Flûte d' amour* 8' 56 vamzdžiai nuo C iki g^{'''} iš medžio. Išskirtinai švelni fleita.
43. *Spitzfloete* 8', apatinė oktava sujungta su *Flûte d' amour*. 44 vamzdžiai kūginiai nuo c iki g^{'''} iš alavo, gerai pavykę.
44. *Lieblich Gedackt* 8', 12 vamzdžių nuo C iki H iš medžio, 44 vamzdžiai nuo c iki g^{'''} iš alavo. Atitinka charakterį, tačiau labai švelnus. Tik aukščiausioje oktavoje per šviesus.
45. *Geigenprincipal* 4', 56 vamzdžiai nuo C iki g^{'''} iš alavo. Intensyvaus poveikio.
46. *Viola* 4', 56 vamzdžiai nuo C iki g^{'''} iš alavo. Nors štrichuojantis, veikia labai praskaidrinančiai.
47. *Flauto* 4', 56 vamzdžiai nuo C iki g^{'''} iš alavo. Gerai pavykęs.
48. *Progresiv* 2 2/3' nuo I iki trijų eilių, 132 vamzdžiai, nuo C vienos eilės, nuo mažosios c dvejų eilių, nuo c' – trijų. Veikia labai pikantiškai.
49. *Oboe* 8', 56 vamzdžiai iš alavo ir žalvario. Turėtų būti kiek švelnesnis. Tonai nuo e^{'''} iki g^{'''} per matiniai.

50. Cornett 8', vietoje Tuba mirabilis nuo mažosios c. 44 vamzdžiai iš alavo ir žalvario. Geras.

D. Pedalai

51. Majorbass 16' 27 vamzdžiai iš medžio. Ypatingai gražaus poveikio.

52. Principal 16', 27 vamzdžiai iš medžio. Cis pernelyg kvintiškas. Viršutinė oktava ne visai vienoda.

53. Violon 16', 27 vamzdžiai iš medžio. d kiek per matinis, dar turėtų būti išlygintas.

54. Subbass 16' 27 vamzdžiai iš medžio. Cis pernelyg nesuderintas. Burnelės turėtų būti aukštesnės, idant dingtų dažnai greta skambanti kvinta.

56. Octavenbass 8', 27 vamzdžiai iš medžio. Turėtų būti stipriau intonuotas.

57. Floetenbass 8', 27 vamzdžiai iš medžio nuo C iki d'. Labai gerai pavykęs.

58. Floetenbass 4', 27 vamzdžiai iš medžio, nuo C iki d'. Pernelyg oktavuoja. Gauna perdaug oro.

59. Posaune 32', 27 vamzdžiai iš medžio ir žalvario. Ne visai išlygintas. h išėjo per matinis. Turi būti pritaikytas derinimas varžtu.

60. Posaune 16', 27 vamzdžiai iš cinko ir žalvario. Apatinė oktava gera. Aukštesnioji ne gerai pavykusi. Rezonatoriai turėtų būti pakeisti naujais iš alavo.

61. Trompete 8', 8 vamzdžiai nuo C iki G iš medžio ir žalvario, nuo Gis iki d' iš alavo ir žalvario. D ir G yra pernelyg matiniai.

62. Clairon 4', 27 vamzdžiai iš alavo ir žalvario. Cis labai matinis, f ir c' neatsiliepia.

Papildomi įrengimai

Yra: 2 manualų sankabos ir viena pedaly. Tutti jungimas kiekvienam manualui. Jie visi veikia lengvai, kadangi atidarinijami ir uždarinėjami su pneumatika. Taip pat ir žaliuzių spintos jungimas. Labai sunku atidaryti ir uždaryti pedaly tutti.

Dumplės ir ortakiai.

Vargonai turi 9 dumtuvus ir 3 rezervuarus, iš kurių vienas 60 laipsnių pneumatikai, kiti 32 laipsnių vamzdžiams. Visi dumtuvai ir magazinai yra iš padirbti storos eglės medienos su tvirtais surišimais ir patvaria oda. Dumtuvai veikia tyliai ir tiekia pakankamai oro net griežiant visais vargonais. Dumiami sukant du smagračius.

Ortakiai yra pakankamo pločio ir sandarūs. Pagirtina yra tai, kad ant ortakių yra pritaisyti oro regulatoriai, kurie vamzdynus apsaugo nuo kiekvieno oro smūgio. Tai yra juoba paminėtina, kad aš sąmatoje oro regulatorių neradau.

Oro skirstymo dėžės

yra padirbtos sklendinės sistemos. Tiek odinės dalys, tiek ir medinės bei metalinės yra iš gerų medžiagų, darbas atliktas švariai ir patvariai.

Vamzdynas

Ypatybės tos pačios. Visi vamzdžiai, tiek alaviniai, tiek ir mediniai yra padaryti iš gerų patvarių medžiagų ir gero, korektiško, švaraus darbo. Vamzdyno išdėstymo ant oro skirstymo dėžių tvarka yra tikslinga. Didesnieji vamzdžiai prikabinoti prie atskirų lentelių, mažesnieji sustatyti ant tiltelių laikiklių. Prie visų vamzdžių, išskyrus kelis pedaly balsus, yra patogų prieti derinti. Taip pat ir prie pedaly balsų yra, jeigu laikomasi atsargumo, įmanomas priėjimas. Alaviniai vamzdžiai turi derinimo sraiges, atviri mediniai stogeliu, dengtieji vamzdžiai kamščius.

Valdytuvai ir klaviatūros

1. a. Abstraktūra yra švariai padaryta, tačiau dėl pneumatinės mašinos mažųjų dumplelių smūgių veikia ne visai tyliai, ko tačiau nevisai galima išvengti.

b. Visa mechanika veikia labai preciziškai, tačiau man atrodo, kad ilgai dėl bažnyčios drėgmės arba dėl pneumatinės mašinos na visada veiks pakankamai korektiškai, kadangi dažnai vožtuvai ne visai užsidaro ir todėl atsiranda trumpalaikiai nesklandumai, nes paskiri tonai lieka

skambėti. Nors kaltas pats meistras, jis nuo mano vertinimo išsisukinėja. Vis vien turi ponas Radavičius šitą blogybę pašalinti.

c. *Manualinės klaviatūros.* Vargonai turi, kaip jau minėta, 3 manualus. Atstumai tarp įvairių klaviatūrų griežėjo patogumui apsiriboja mažiausiais matmenimis ir turi teisingus santykius. Apatiniai klavišai yra dengti baltu kaulu, viršutiniai klavišai yra iš juodmedžio ir pneumatikos dėka lengvai spaudžiami.

d. *Pedalinė klaviatūra* yra maloni groti. Mano nuomone yra negerai, kad pedaly apimtis siekia nuo C iki f', t.y., turi 30 klavišų, tuo tarpu skamba 27 klavišai. Dėl to pedalai sudėti gerokai tankiau, taigi, vargonininkas, kuris yra pripratęs prie 27 klavišų pedalinės klaviatūros apimties, ne taip lengvai šiais vargonais galės pradėti groti.

2. a. *Registratūra.* Registrų rankenos padarytos iš juodo medžio, registrų pavadinimai yra ryškiai užrašyti ant baltų porceliano skriemulėlių. Rankenos išdėstytos terasomis viena virš kitos ir koresponduoja su atitinkamais manualais. Mano nuomone, atskirų registrų rankenų išdėstymas yra nepraktiškas. Aš pageidaučiau, kad pirmiausia būtų išdėstyti pagal eilę 16-pėdžiai, po to 8, 4 ir 2-pėdžiai, galiausiai mišrūs ir liežuvėliniai balsai. Per savo ilgametę praktiką patyriau, kad per tokį registrų rankenų išdėstymą vargonininkas, jungdamas balsus, nėra toks užtikrintas, tuo tarpu per meistro pasirinktą registrų rankenų išdėstymą vargonininkas dažniau apsiriks.

b. *Sankabos* yra su savo mechanizmais taip įrengtos, kad jos grojimo metu gali būti įjungiamos ir išjungiamos. Mano nuomone, nepraktiška yra išdėstyti sankabų bei tutti įjungimo pedalus taip, kad kai kurie jų yra tiek toli, kad grojimo metu jų beveik nebegalima įjungti ar išjungti.

c. *Labai pagirtina, kad meistras kampainius vietoje medžio, kaip įprasta tokius daryti, šiuos padarė iš žalvario.* Jie yra patvarūs (nesuniokojami) ir nepasiduoda temperatūros kaitai. Žalvariniai kampainiai meistrui atsieina gerokai brangiau, taip pat reikalauja žymiai daugiau darbo, nekaip būtų padaryti iš medžio. Pagal sąmatą meistras to nebuvo įsipareigojęs.

3. *III manualo žaliuzių spinta* yra nepavykusi. Čia turi būti kai kas pakeista. Žaliuzės turi gulėti horizontaliai, kad galėtų savo svoriu užsidaryti. Tai pat turėtų būti rasta priemonė, kad tonas galėtų būti palaipsniui stiprinamas ir silpninimas. Tik tuomet trečiasis manualas darys gražų poveikį. Dabar poveikis yra beveik nepastebimas.

Vargonų derinimas

Manualų balsai buvo gerai suderinti, nors kai kurie liežuvėliniai balsai buvo ne visai švarūs. Tačiau pastarieji yra labai jautrūs temperatūros pokyčiams. Pedaly balsai, priešingai, nebuvo taip rūpestingai suderinti.

Vargonų korpusas

yra padirbtas gotikiniame stikliuje švariai ir gražiai, tačiau labai iškrenta iš bažnyčios, kuri yra pastatyta romantiniame stiliuje.

Pabaigos pastabos

Pagal galimybes vargonai turi būti apsaugoti nuo dulkių. Mažiausiai kartą į 10 metų turi būti vamzdynas iškeltas ir rūpestingai tiek oro skirstymo dėžės, tiek ir vamzdžiai išvalyti, antraip vargonai jau po kelių dešimtmečių bus nusėję.

Taip atlikti vargonai yra visai tinkami pagarbai sužadinti. Visų vargonų skambesio pilnatve ir jėga galima tiek pat džiaugtis, kaip ir įvairiais balsų junginiais, kurie visais laipsniais, pradedant švelniausiu, tyliausiu Piano, didelį kiekį sutinkamos įvairovės leidžia. Meistras ponas Jozef Rodowicz šiuo savo darbu labai teigiamai užsirekomendavo. Linkėčiau, kad šie gražūs vargonai išvengtų nelaimių ir kitų pažeidimų ir ilgus metus tarnautų pamaldų pagražinimui ir bendruomenės pakiliai nuotakai.

Kaunas, 1896 gruodžio 18 d.

Oscar Schepsky

Rygos Šv. Gertrūdos bažnyčios vargonininkas ir muzikos direktorius

Žemaičių vyskupas Mečislovas Paliulionis raštu nurodė katedros vargonininkui J.Naujaliui patikrinti, kaip J.Radavičius ištaisys O. Šepskio nurodytus trūkumus.

Kiek žinoma, didesnių rekonstrukcijų ir perstatymų šie vargonai nepatyrė. Juos yra taisę J. Garalevičius, E. Martinas su E. Skersteniu iš Rygos (1908), Goebeliai iš Karaliaučiaus (1921). Sovietmečiu, pokario metais, maždaug iki 1985 vargonus kvalifikuotai ir jautriai prižiūrėjo arkikatedros vargonininkas Pr. Beinaris.

Apie 1970-1975 arkikatedroje buvo įrengta gana korektiška apšildymo sistema. Vargonai, nepaisant to, kad nebuvo papildomai drėkinami, neperdžiūdavo, neperkaisdavo, sezonams besikeičiant rimtai neišsiderindavo. Tačiau rimta nelaime tapo medienos kenkėjų antplūdis, kuris ėmė grėsti visiems vargonams. Taip pat pradėjo byrėti traktūra. Todėl 1973 buvo pradėti rimti vargonų restauravimo darbai, kuriuos atliko tuometinio Respublikinio kultūros paminklų restauravimo tresto (RKPR) vargonų dirbtuvė (meistras – R. Gučas). Remontas tuomet pradėtas nuo antiseptikavimo. Kai iš vargonų buvo išimti visi vamzdžiai, išmontuota traktūra, visur, kiek bebuvo galima priėti, į kirvarpų išgraužtas skylutes buvo švirksčiu įšvirksčiamas NaFl tirpalas. Po to visi vargonai iš vidaus papildomai du kartus išpurkšti tuo pačiu tirpalu. NaFl yra tokia bjauri, labai nuodinga druska, tačiau sovietmečiu niekas nieko geresnio pasiūlyti negalėjo. Nupurkštas paviršius pasidengė šios druskos „šerkšnu“, ji ėmė dulkėti ir pastebimai kenkti sveikatai. Teko visus vargonus iš vidaus nulakuoti. Vamzdynas tada buvęs išimtas, išvalytas ir restauruotas. Buvo iš pagrindų atnaujinta visa traktūra, atlikta daug kitų darbų. Nebuvo restauruojamos dumplės, nes tuomet jų būklė dar buvusi gana gera.

2006-2008 metais arkikatedra buvo iš pagrindų remontuojama, todėl vargonai yra ne tik uždulkėję, bet ir primesti stambesnių šiukšlių. Įvedinėjant naują apšildymo sistemą, ta proga keičiant grindis, kurį laiką patalpoje buvo labai drėgna, ir vargonuose atsirado pelėsis. Visi vargonai pridulkėjo. Galų gale, suplyšo beveik visos dumplės. Po 30 metų atėjo laikas rimtam remontui, nes susikauptė didelis kiekis įvairiausių defektų, kurių pavieniui pašalinti nebeįmanoma.

Pagrindinės dumplės tiek nesandarios, kad nebeapasikelia, nes didelis kiekis oro išeina pro šalį. Reikia tik stebėtis, koku būdu tiek vamzdžiai, tiek ir traktūros pneumatiniai prietaisai dar palyginus neblogai veikia. Dabartinę oro skirstymo dėžių būklę nustatyti sunku, nes vargonuose nebėra tinkamo oro spaudimo. Kol iš pagrindų nesutvarkyta visa pūtykla (oro padavimo sistema), apie jokią intonavimą ar derinimą negali būti kalbos. Reikia prisiminti ir tai, kad nevalytų vamzdžių derinti jokia būdu negalima. Be to, neišėmus vamzdžių negalima priėti iki registrų barkerių dumplėlių. Vadinas, visus kelis tūkstančius vamzdžių teks iš vargonų išimti. Atėjo laikas restauruoti ir vamzdyną. Yra pavienių sukrypusių metalo vamzdžių, kai kur matyti oksidacijos pėdsakų, padžiūvę kai kurie medžio vamzdžiai, todėl iškritusios derinimo sklendės, o dalis liežuvėlinių vamzdžių dėl nepriežiūros, užterštumo ir oksidacijos apskritai nebeatsiliepia.

Traktūra – balanos, kampainėliai, svirtelės velenai ir kt., buvę remontuoti arba pakeisti apie 1973-1974, atrodo, tebėra geri: nepastebėta, kad būtų susidėvėję. Klaviatūrų barkeriai 1973-1974 buvę perklijuoti arba lopyti, taip pat tebėra veikiantys, tačiau nežinia, ar ilgam. O registrų barkeriai 1973 dar buvę gana geri, tik keliose vietose palopius, tuomet veikė be priekaištų. Tačiau dabar jų dumplės yra visai susidėvėjusios, suplyšusios, ir jas būtina visas perklijuoti nauja oda.

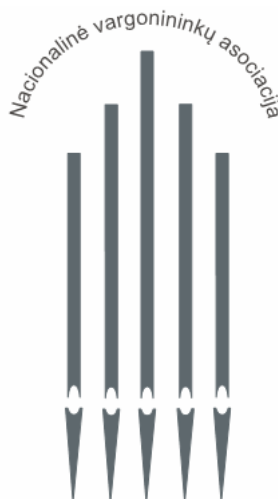
Kai dabar žiūri, vargonų būklė yra tokia, kad galima tikėtis dvejus – trejus metus jais dar šiaip ne taip griežti. Tačiau daugiau vargu, nes galutinai suplyšus dumplėms, pradės nebeužtekti oro vamzdžiams ir ypač registrų sklendžių pneumatikai. Klausimas, ką daryti su mechaninėmis traktūros dalimis. Būtų malonu plastikines dalis, sudėtas 1973, atkeisti į odines, grįžti prie senosios technologijos. Tačiau dabartinė traktūra be vargo dar gali patarnauti kitus 30 metų, iki būsimo remonto. Ar verta leisti pinigus?

Šiuos vargonus nėra tikslinga ir net neleistina remontuoti etapais, nes visi darbai tarpusavyje susiję. Visus vargonus restauruoti reikia vienu kartu. Darbus turi atlikti pajėgi įmonė arba

konsorciumas, nes dirbant dviem-trim žmonėm darbai pernelyg užtruktų. Vargonus intonuoti tegali meistras, turintis darbo su panašaus dydžio ir vertės instrumentais, patirties.

Kadangi darbai užtruktų metus ir daugiau, prieš atjungiant didžiuosius vargonus vertėtų pasirūpinti, kuo bus grojama tol, kol jie bus restauruojami. Elektroninis instrumentas nelabai tiktų, nes gadina bažnyčios bendruomenės klausą ir skonį. Arkikatedrai bazilikai vertėtų arba netoli altoriaus pasistatyti nedidelius vadinamuosius choro vargonus. Arba įsigyti pozityvą, panašų, kokį įsigijo Kauno Įgulos bažnyčia prieš pradėdant didžiųjų vargonų restauravimo darbus.

Nuotraukos autorius

Asociacijos buveinės adresas: Tuskulėnų g. 1-30, LT-09215 Vilnius, Lietuva,
tel. 8~617 88 017, 8~687 42 274

El. p: vargonininkai@gmail.com, interneto svetainė: www.vargonininkai.lt